

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ПІВНІЧНІЙ І ЛАТИНСЬКІЙ АМЕРИЦІ, АФРИКАНСЬКИХ ТА АРАБСЬКИХ КРАЇНАХ

У статті розкрито актуальні проблеми підготовки майбутніх вихователів дошкільних установ у Північній і Латинській Америці, африканських та арабських країнах до роботи з дітьми. Визначено найбільш характерні особливості вищої освіти країн, які належать до другого типу регіонів, які позитивно реагують на інтеграційні процеси. Проаналізовано наукові дослідження, підходи педагогів і психологів до вирішення цього питання. Особливу увагу приділено розкриттю специфіки та особливостей підготовки майбутніх вихователів ВНЗ Північної й Латинської Америки до професійної діяльності.

Ключові слова: вища освіта, майбутній вихователь, професійна підготовка, діти дошкільного віку, інтеграційні процеси.

Сучасні тенденції суспільного розвитку України потребують переходу вищої школи до нової концепції підготовки майбутніх спеціалістів, удосконалення її якості, що вмотивовує процеси інтегрування, підвищення рівня професіоналізму, компетентності та інтелектуальної культури педагога. Ключовою парадигмою сучасної освіти стає її орієнтація на особистість. Перед сучасною вищою педагогічною освітою постало досить складне завдання: зберегти всі позитивні здобутки та досвід української освіти й збагатити його інноваційними досягненнями європейських освітніх середовищ, гармонійно узгодити їх з українськими [6, с. 31].

До другого типу належать регіони, що позитивно реагують на інтеграційні процеси. Насамперед, це країни Латинської Америки. І в процесі історії, і сьогодні Латинська Америка перебуває в зоні дії інтеграційних імпульсів з боку США й Західної Європи.

Мета статті – розкрити специфіку й особливості підготовки майбутніх фахівців галузі дошкільної освіти у вищих навчальних закладах Північної й Латинської Америки, африканських та арабських країнах до професійної діяльності.

Усі сучасні моделі латиноамериканської освіти є прототипами американських або їх модифікації. Серед латиноамериканських країн Бразилія та Аргентина вже давно орієнтуються на американську модель освіти. Мексика та Коста-Рика шукають інші шляхи розвитку освітньої системи, спираючись на тісний контакт з Європою [7]. Розвинена мережа “відкритих” університетів також сприяє зменшенню впливу США. Такі університети діють при Національному автономному університеті Мексики, при університетах Коста-Рики та Колумбії. Латиноамериканські держави (особливо Мексика й Чилі) з питань освіти та культури розвивають співпрацю з Японією й країнами Азіатсько-Тихоокеанського регіону.

Державні витрати на освіту в країнах Латинської Америки й держав

Карибського басейну в середньому становлять близько 50 млрд дол. США на рік, а витрати на освіту одного учня – близько 500 дол. США. Єдиної системи підготовки вихователів дитячих садків у зазначених країнах не існує. Є поодинокі коледжі, які готують вихователів, проте частіше з дітьми працюють особи, які мають педагогічну, але не спеціальну освіту.

В арабських країнах спостерігається прагнення до виокремлення чотирьох регіонів, що тяжіють до внутрішньої інтеграції, враховуючи сферу освіти. Це регіони Магриба (включаючи Лівію), Близького Сходу (Єгипет, Ірак, Сирія, Ліван, Йорданія), Перської затоки (Саудівська Аравія, Кувейт, ОАЕ, Катар, Оман, Бахрейн), країни узбережжя Червоного моря й Мавританія. У цих країнах спостерігається нерівномірність у процесі розвитку середньої та вищої освіти. У Єгипті, Судані, Мавританії, Алжирі зосереджено 2/3 неграмотного населення арабського світу.

В арабських країнах державні витрати на освіту становлять приблизно 25 млрд дол. США на рік (за даними початку 1990-х рр.), а на освіту одного учня – близько 300 доларів [7]. Окремої підготовки вихователів для системи дошкільної освіти немає.

До третього типу належать ті регіони, які інертні до інтеграції освітніх процесів. До цієї групи входять значна частина країн Африки на південь від Сахари (крім ПАР), низка держав Південної та Південно-Східної Азії, невеликі острівні держави басейнів Тихого й Атлантичного океанів. Тривалість шкільного навчання в низці африканських країн нижча від мінімальної – 4 роки. У цих регіонах переважає неграмотне населення [7]. Так, майже 140 млн африканців, що проживають на південь від Сахари, є неграмотними. Найнижча тривалість шкільного навчання в Нігерії – 2, 1 року, у Буркіна-Фасо – 2,4 року, Гвінеї – 2,7 року, Джібуті – 3,4 року.

З-поміж найбільших країн Африканського континенту значну увагу приділяють професійній підготовці майбутніх фахівців в Нігерії [1, с. 59]. Так, у 60-ті рр. ХХ ст. було створено численні короткострокові курси й коледжі для підготовки викладачів. Навіть терміни, які тоді вживали: “crushprogram” (“програма прориву”) і “emergencocolleges” (“екстрені коледжі”), – свідчать про важливість поставлених завдань. Зокрема, для підготовки фахівців було організовано тримісячні курси в Нігерійському коледжі мистецтв, науки й техніки; коледж в Ібадані; інші коледжі, що здійснювали підготовку викладачів з дипломами III і IV ступенів (найнижчих). Гостра потреба в кадрах призвела до того, що їх призначали з випускників середньої й навіть початкової школи.

За даними ЮНЕСКО, у початкових школах таких країн, як Нігерія або Гвінея, підручники є тільки у 30% дітей. Матеріальна база освіти надзвичайно низька. Співвідношення “учень-учитель” (середнє число учнів на 1 вчителя) в країнах цього регіону є одним з найвищих у світі.

Наприклад, у Бурунді цей показник дорівнює 49, Кенії – 39, Намібії – 38 при середньосвітовому показнику 16, а в розвинутих країнах світу – 23. У цих регіонах немає передумов для формування життєздатних національ-

них систем вищої освіти. Реальну можливість підтримки зв'язків зазначеного регіону зі світовим науковим і освітнім співтовариством уряди країн вбачають у направленні студентів на навчання за кордон. У таких країнах, як Буркіна-Фасо, Мозамбік, Руанда, кількість студентів у розрахунок на 100 тис. жителів коливається від 16 до 60 осіб. Для порівняння: у Республіці Корея – майже 4000, Лівані – понад 3000, Аргентині – 3300, Венесуелі – близько 3000, США – близько 6000 [7]. Між півднем і північню Африки спостерігається гігантський розрив у якісному рівні освіти. У країнах Африки (на південь від Сахари) державні витрати на освіту в середньому становлять близько 9 млрд дол. США на рік; а на освіту одного учня – близько 70 дол. США.

На основі дослідження системи вищої освіти США О. Пивоварова виокремила її особливі ознаки, а саме: потужні, відомі світові вищі навчальні заклади, які можна умовно поділити на елітарні, в яких навчаються діти багатих батьків, нащадки відомих політичних, державних діячів та підприємців; престижні – з гарною матеріально-технічною базою, висококваліфікованими професорсько-викладацькими кадрами, давніми традиціями й чималою кількістю студентів; великі багатопрофільні (здебільшого університети), центральні у кожному штаті; вузькопрофільні (коледжі, вищі навчальні заклади), центральні в кожному штаті [10, с. 126–128]. Як зазначають О. Глузман, В. Володько, у США понад 3 тис. вищих закладів освіти, які поділяються на три категорії: дворічні міські молодші технічні коледжі, діяльність яких фінансує міська влада; чотирирічні коледжі та професійні інститути, що пропонують загальну дипломну освіту в галузі вільних мистецтв; університети, які дають студентам фундаментальну гуманітарну й спеціальну освіту в одному зі структурних підрозділів університету – педагогічному факультеті, коледжі, вищій школі чи навчально-дослідному центрі [4, с. 134].

Серед недоліків системи вищої освіти США дослідники, як правило, називають вузькопрофільний характер вищої освіти. Як зазначає П. Буров, досягнення американських навчальних закладів у галузі функціонально-технічних рішень організації навчального процесу, його комп'ютеризації, у підготовці фахівців різного рівня є незаперечними [2, с. 5].

У США кожен штат має свої стандарти підготовки педагогічних кадрів. Фахівці з дошкільного виховання отримують загальну дворічну академічну підготовку, потім упродовж двох-чотирьох років освоюють дисципліни, що торкаються психічного й фізичного розвитку дитини. Випускники отримують ліцензійний сертифікат, високий бал якого дає змогу продовжити навчання ще протягом двох років в аспірантурі й здобути науковий ступінь магістра.

Як свідчать дослідження О. Глузмана, Т. Кошманової та інших, тенденція щодо поглиблення змісту педагогічної освіти, спрямування її, передусім, на оволодіння фахівцем практичними вміннями та навичками організації навчально-виховного процесу спостерігається й у Сполучених Штатах [3; 5; 11].

Цілком реальне переведення найближчим часом підготовки вихователів дошкільних закладів на університетську базу [14]. Нині у зв'язку з

процесами інтеграції, технізації та інформатизації суспільства в дошкільній педагогіці США триває дискусія щодо професії вихователя. Американські науковці наголошують на тому, що лише компетентні вихователі здатні забезпечити якісну освіту дітей, тому підготовка педагогічних кадрів належить до пріоритетних напрямів вищої освіти [12].

У структурі педагогічної освіти США (із-поміж найвідоміших університетів – Болл університет (штат Індіана), Північний Іллінойський університет (штат Іллінойс), Мічиганський університет (штат Мічиган), університет у Філадельфії (штат Пенсильванія)) виділяються ВНЗ різних рівнів: університети (з терміном навчання 4–5 років), педагогічні коледжі (4–5 років), коледжі вільних мистецтв (4 роки), молодші коледжі (2 роки). Основна частина майбутніх педагогів навчається 4 роки (70%).

Перші 2 роки занять торкаються предметів загальноосвітнього циклу, де значне місце посідають гуманітарні дисципліни: економіка, філософія, література, історія, політологія, соціологія тощо; теоретичні психолого-педагогічні дисципліни: загальна педагогічна психологія, психологія розвитку дитини, основи освіти, філософія виховання, історія педагогіки, педагогічна соціологія, порівняльна педагогіка, методи навчання, педагогічна етика. У змісті навчання передбачено поєднання обов'язкових і елективних курсів. Крім лекцій і семінарів, практикують нетрадиційні методи та форми навчання: моделювання, рольові ігри, мікрОВикладання. Важлива частина педагогічної освіти – це практика й стажування. В університетах на педагогічну практику відводиться 4–5 тижнів, у коледжах вона введена до навчального плану роботи на всіх курсах. До програми педагогічної практики входить спостереження навчально-виховного процесу, аналіз викладання, власні заняття. Н. Мельник здійснила ґрунтовне дослідження підготовки майбутніх вихователів в американському університеті Монтк-леа [9]. На прикладах цього університету та вітчизняного державного університету міста Умані автор проаналізувала особливості фахової підготовки вихователів у США й Україні. Порівнюючи дисципліни, вона дійшла висновку, що студенти в американському університеті отримують ґрунтовну теоретичну та практичну підготовку.

Н. Мельник зазначає, що третю підгрупу дисциплін в американському університеті поділено на три великих підгрупи: “Соціальні науки й мистецтво: реалізація демократичного підходу в початковій школі та дошкільних закладах”, який включає вивчення географії, соціології, антропології, археології, історію мистецтва, соціальні науки, літературу тощо; “Технології інтегративного навчання у початковій школі та дошкільних закладах” забезпечують методичну підготовку педагогів через вивчення теорії організації освітнього процесу, методик практичної реалізації навчально-виховного процесу, методик діагностики та оцінювання успішності проекту (розвитку дітей, освітнього процесу), методик інтегративного підходу в дошкільній освіті (під час курсу акцент роблять на практичній діяльності студентів і проведенні якомога більшої кількості тренінгів);

курс “Співпраця з родинками” передбачає вивчення теорії і практики співпраці із сім’єю [9]. Результати досліджень також свідчать, що в американському університеті на аудиторні заняття в навчальному плані передбачено значно меншу кількість годин, ніж в українських (1083 – майже 1700), а на самостійну роботу – значно більша їх кількість (2889 проти 1300). Велику увагу також приділяють педагогічній практиці студентів – 1021 година.

R. E. Adam, C. Dobson, R. N. Singer, зазначають, що в США, крім спеціалістів загального профілю щодо роботи з дітьми дошкільного віку, яких готують у педагогічних коледжах, студенти факультетів університетів за бажанням можуть обрати спеціалізацію. У межах цієї спеціалізації, як правило, студенти отримують необхідні знання щодо роботи з дітьми дошкільного віку, зокрема про особливості адаптації та профілактики дезадаптації. Навчально-методична література здебільшого охоплює не тільки дошкільний період, а й початкову школу [13, с. 243].

Порівняльний аналіз змісту навчальних планів українського та американського університетів свідчить, що, незважаючи на відмінності, які є в них, підготовка фахівців у сфері дошкільної освіти у вищих навчальних закладах України й США досить ефективна та здійснюється у двох напрямках завдяки вдосконаленню й оновленню навчального процесу відповідно до потреб сучасного суспільства та введенню більшої кількості предметів професійного спрямування. Досвід США в цьому аспекті повинен трансформуватися так, щоб засвоїти найдоцільніші його надбання й водночас зберегти рівновагу між високоякісною вищою педагогічною освітою та поміркованими матеріальними витратами на неї [9].

У США та Україні спостерігаються тенденції до регламентування курсів навчальних програм в університетах, збільшення терміну навчання, збільшення терміну педагогічної практики; висуваються вимоги до компетентності вихователів, батьки здійснюють зовнішнє незалежне оцінювання роботи вихователів, проводять акредитацію дошкільних установ і сертифікацію педагогічних кадрів.

Так, у Канаді дошкільна освіта починається для дітей з 3–4 років (залежить від провінції країни), але не є обов’язковою. Дошкільна освіта надається безкоштовно в школах (дитячі садки або класи для дітей у початкових школах), також створено групи батьківських, добровільних і приватних органів. У Канаді налічується майже 170 державних і приватних коледжів, які за своїм профілем діляться на суспільні (Communitycolleges) і технічні (Technicalinstitutes). У Квебеку діє своя система коледжів загальної та професійної освіти (CEGEPs). Тривалість навчання в коледжі – близько двох років. Велику увагу в навчальному процесі приділяють набуттю студентами практичних навичок у лабораторіях і майстернях. Після закінчення навчання в коледжі студенти отримують сертифікати та професійні дипломи. Зауважимо, що однією з переваг дошкільної освіти в Канаді є гнучкий підхід до дітей залежно від їх можливостей і потреб. З 4–5 років починається Кіндергарден (kindergarten) – проміжний рівень між дитячим

садом і школою. Основна мета дошкільної освіти в Канаді – сприяння духовному, моральному, культурному, розумовому та фізичному розвитку дітей. Програма Кіндергарден охоплює зазвичай шість галузей знань – умінь: персональний і соціальний розвиток; здоров'я і фізична активність; мова; математика; наука й технології; мистецтво.

Професійна підготовка вихователів здійснюється в спеціальних навчальних закладах або на факультетах педагогічних навчальних закладів. Згідно з дослідженнями Р. Мейвогель, існує курс навчання вихователів дитячих садів, де впродовж двох років готують спеціалістів для роботи з дошкільниками. Одним із предметів у цих навчальних закладах, безперечно, є методика фізичного виховання, зміцнення та збереження здоров'я дітей [8, с. 6].

Висновки. Нами проаналізовано особливості професійної підготовки майбутніх фахівців із дошкільної освіти в країнах Північної та Південної Америки.

Отже, варті уваги вітчизняних фахівців дошкільної освіти такі особливості американської підготовки вихователів:

1) збільшення кількості навчального часу на професійні дисципліни. Кількість годин на екологічні дисципліни в університетах США значно перевищує кількість годин, що передбачені навчальними планами університетів України;

2) збільшення кількості предметів, пов'язаних з професійною підготовкою. На нашу думку, було б доцільно ввести до навчальних планів курси “Соціальні науки й мистецтво: реалізація демократичного підходу в початковій школі та дошкільних закладах”, “Технології інтегративного навчання у початковій школі та дошкільних закладах”, “Курикулум дошкільної освіти (інклюзивне навчання)”, “Практика педагогічного викладання в університеті”;

3) професійне спрямування всіх екологічних курсів, які викладаються чи будуть викладатись у ВНЗ України, з метою максимального поліпшення підготовки майбутніх вихователів до навчання та виховання дітей дошкільного віку. У змісті підготовки вихователя буде відображатися не тільки теоретичний аспект, але й безпосередній досвід;

4) збільшення терміну практики студентів педагогічних вишів у дошкільних закладах, що забезпечить високу якість надання освітніх послуг у сфері дошкільної освіти.

Проведений аналіз не повністю розкриває особливості професійної підготовки вихователів у США. Важливим аспектом цього питання є стандарти професійної підготовки вихователів в Америці, що становить перспективу подальших досліджень такого напрямку [9].

Список використаної літератури

1. Бомова Н. Б. Некоторые особенности профессиональной подготовки в университетах зарубежных стран на примере специальности “Организация рекреационного спорта” / Н. Б. Бомова // Теория и практика физической культуры. – 1994. – № 1–2. – С. 40–42.

2. Буров П. А. Основные направления в новейшей теории образовательного менеджмента в США : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Буров Павел Анатольевич. – Москва, 2005. – 164 с.
3. Глузман А. В. Профессионально-педагогическая подготовка студентов университета: Теория и практика исследования / А. В. Глузман. – Киев : Просвита, 1998. – 256 с.
4. Глузман О. В. Особливості підготовки педагогічних кадрів в університетах США / О. В. Глузман, В. М. Володько // Педагогіка і психологія. – 1998. – № 4. – С. 133–140.
5. Кошманова Т. С. Підготовка учителів у США (історичний аспект) / Т. С. Кошманова // Освіта і управління. – 1999. – № 1. – С. 155–158.
6. Кремень В. Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи) / В. Г. Кремень. – Київ : Грамота, 2003. – 216 с.
7. Лиферов А. П. Интеграционные процессы в мировом образовании: основные тенденции / А. П. Лиферов // Magister. – 1999. – № 1. – С. 46–65.
8. Мейвогель Р. Дошкольное и детское воспитание в Европе / Р. Мейвогель // Обруч. – 1998. – № 3. – С. 4–6.
9. Мельник Н. І. Порівняльний аналіз фахової підготовки кадрів дошкільної освіти у США / Н. І. Мельник // Педагогічна теорія і практика : зб. наук. праць. – 2012. – № 3. – С. 132–140.
10. Пивоварова О. Організаційно-педагогічні особливості професійної підготовки фахівців у вищих навчальних закладах США / О. Пивоварова // Освіта і управління. – 2007. – Т. 10, № 1. – С. 121–128.
11. Пуховська Л. П. Сучасні стратегії формування професіоналізму вчителя у різних освітніх системах / Л. П. Пуховська // Збірник наукових праць. Педагогічні науки. – Херсон : вид-во ХДПУ, 2002. – Вип. 32. – Ч. 1. – С. 35–40.
12. Barnett W. S. Long-term effectson cognitive development and school success / W. S. Barnett // W. S. Barnett & S. S. Boocock (Eds.) Early careand education for children in poverty: Promises, programs, and long-termresults. – Albany, NY: SUNY Press, 1998. – P. 11–44.
13. Singer R.N. Physical education / R. N. Singer. – NewYorketc.: Holt, Rinehart a Winston, cop. 1976. – XIY. – 481 p.
14. Virginia Department of Social Services [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.dss.virginia.gov/family/cc/index.cgi>.

Стаття надійшла до редакції 21.09.2014.

Зданевич Л. В. Профессиональная подготовка будущих специалистов по дошкольному образованию в Северной и Латинской Америке, африканских и арабских странах

В статье раскрыта актуальная проблема подготовки будущих воспитателей дошкольных учреждений в Северной и Латинской Америке, африканских и арабских странах к работе с детьми. Определены наиболее характерные особенности высшего образования стран, принадлежащих ко второму типу регионов, которые положительно реагируют на интеграционные процессы. Проанализированы научные исследования, подходы педагогов и психологов к решению данного вопроса. Особое внимание уделено раскрытию специфики и особенностей подготовки будущих воспитателей в вузах Северной и Латинской Америки к профессиональной деятельности.

Ключевые слова: *высшее образование, будущий воспитатель, профессиональная подготовка, дети дошкольного возраста, интеграционные процессы.*

Zdanevich L. Professional Preparation of the Future Specialists in Pre-School Education in North and Latin America, African and Arabian Countries

Topical problem of preparation of the future tutors of pre-school establishments in North and Latin America, African and Arabian countries to the work with children has been revealed in the article. The most typical peculiarities of higher education of the countries, belonging to the second type of regions, which respond to the integration processes, have been determined.

Scientific researches, approaches of the pedagogues and psychologists to solving of this question have been analyzed. Special attention is paid to revealing specificity and peculiarities of preparation of the future tutors in higher educational establishments of North and Latin America to professional activity. Detailed characteristic of educational process in Universities of North and Latin America, African and Arabian countries as for preparation of the future tutors has been done.

On the basis of study of the system of higher education of the USA special features, which differ this system among the systems of education of other countries have been singled out. It is cleared out that to the third type belong those regions, which are inert to the integration of educational processes. This group includes great number of African countries to the South from Sahara (except Republic of South Africa), a number of states of South and South-East Asia, small island countries of the basins of Pacific and Atlantic oceans.

The reforms that are intensively introduced abroad, lead, first of all, to the strengthening of flexibility and variability of the system of higher education, facilitate the development of different educational establishments and various directions of preparation of the future specialists of pre-school education.

Key words: *higher education, future tutor, professional preparation, children of pre-school age, integration processes.*